

V. Møller.

Bornholms Seminarium 1817-25

Vor Ungdom Juni 1926.

Skolef. -

I Aaret 1815 skrev Præsten i Rø, Niels Grønbech, til Biskop Münter, at han havde oprettet en Søndagsskole og et Sognebibliotek, samt at han »længe har været betænkt paa Oprettelse af et Skolelærer-Seminarium her paa Bornholm, hvilket jeg af flere Grunde anser saare gavnligt for dette Land. Det lokale har alene hidtil afholdt mig derfra. Hvis jeg skulde komme i en heldigere Stilling her paa Landet, udbeder jeg mig Tilladelse til at forelægge min Plan til saadant Seminarium og mine Grunde for samme.«

Det blev dog ikke Grønbech, der fik oprettet Seminariet. For det første stod han sig — for Tiden — ikke godt med Amtsprøbst Jensen i Rønne, som betror Bispen, »at Hr. Grønbech vel besidder Duelighed, men gør sig uden Tvivl altfor høje Begreber om samme. Med Ungdommen gør han sig særdeles megen Flid. I hans Hus blev mig forevist Skrift af nogle Ynglinger; de to første Species i Aritmetiken vidste de ret godt.«

Hertil kom, at Biskoppen øjensynligt havde mere tilovers for Præsten i Nylars og Vestermarie, *Lorenz Andreas Hjorth*, som han ved Eksaminationsbordet havde givet Egregie. Det blev ham, der fik Sagen i Gænge; Grønbech maatte vente, dog ikke forgæves. I Øjeblikket var han dybt krænket og skrev til Bispen, at han havde ventet, »at Tilbudet at blive Seminarieforstander snarere maatte være gjort mig end en anden, hidtil aldeles fremmed Mand, der vel med et anbefalende Udvortes forener selskabelige Talenter, men ellers ikke i nogen Henseende som Præst eller Embedsmand har udmærket sig.«

— Den 18. Decbr. 1816 udstedtes et kongeligt Reskript angaaende Seminariets Oprettelse. Det fremhæver, at kun *indfødte* unge Mennesker skulde dannes der til Kirkesangere og Skolelærere *der paa Landet*, »til hvilket Bornholmere bedst ville være skikkede, formedelst deres Kundskab til Beboerne og disses Kaar, hvorefter Lønnen kan lempes.« Elevernes Antal blev sat til 6 — helst af Landalmuen — ikke under 18 eller over 23 Aar. Hver Søn- og Helligdag skulde de møde i Kirken, dels for at høre paa Prædikenen og Katekisationen, for hvilket Foredrag de i de følgende Undervisningstimer skulde kunne gøre Rede, dels for at lære Kirkesangen og den Del af Kirketjenesten, der udføres af Kirkesangeren.

Fagene var: Dansk, Regning, Religion og Historie — samt Havedyrkning. Det ses dog, at denne Fagkreds efterhaanden blev betydelig udvidet.

Læretiden fastsattes til 3 Aar, men hvis nogen kunde gøre det kortere, kunde de nok dimitteres, men ikke faa Ansættelse, hvis de ikke havde den lovpligtige Alder.

To Gange aarlig skulde Eleverne — i Overværelse af Direktionen (Øens Amtmand og Provst) — aflægge offentlig Prøve paa deres Fremgang i Kundskaber. Var der ingen Fremgang at spore, skulde de bortvises. Samme Skæbne ramte dem, der var »hengivne til en eller anden Last, som de — trods gentagne Advarsler — ikke havde aflagt.«

Enhver skulde underholde sig med Kost og Logis og saa vidt muligt logere i Nærheden af Seminariet, saa at hverken Føre eller Vejrliget kunde hindre dem i at møde hos Seminarielæren til bestemt Tid.

Af Seminariefonden fik hver 10 Rdl. til Bøger og Skrive-materiale; desuden opnaaede enkelte en Understøttelse paa indtil 50 Rdl. aarligt.

Hjorth lod — paa egen Bekostning — indrette et Værelse i Præstegaarden til Seminaristernes Undervisning. Som en Slags Etableringssum modtog han 50 Rdl. — en Gang for alle — fra Kancelliet — men ellers ingen Løn.

— D. 10. Febr. 1817 melder Hjorth, at han i Dag har aabnet sit Seminarium til Almueskolelæreres Dannelse her paa Landet. Der var 3 Elever: Løjtnant Jac. v. Müller, Hans Jensen og Chr. Valeur Liliendahl. »Paa deres Dannelse skal jeg anvende min Kraft og Flid. De har alle Lærelyst og har lovet mig utrættelig Flid.«

D. 28. Juli s. A. blev i Nylars Kirke afholdt den første Prøve (Præliminæreksamen). Direktionen, samt to Medcensorer, Saxtorph og Grønbech, »adskillige Ordensbrødre og andre Videnskabsmænd (!)« overværede Handlingen, der aabnedes med Salme Nr. 53 af den evangelisk-kristelige Salmebog.

Seks Seminarister, hvoraf fire havde været $\frac{1}{2}$ Aar ved Seminariet, de to et Fjerdingaar, fremstilledes og blev undersøgt i Religion, Bibelhistorie, skriftlig Kateketik, Kirkesang, Historie, Geografi, Regning og dansk Grammatik. En fik »Meget godt«, Resten »Godt«. Man var vel tilfreds med »de heldige Virkninger af Hjorths rosværdige Bestræbelser for disse Mænds og Ynglinges Dannelse til Lærerfaget.« Der var anvendt 4 Timer daglig til Undervisningen. Hjorth fik nu — uden Bekostning for Mængden, men ikke uden Modstand — oprettet en Friskole og

bragt den i Forbindelse med Seminariet, saa Eleverne der kunde anstille Exercitia practica. Den skulde benytte Læseværelset i Præstegaarden og talte i Begyndelsen 18 Børn, senere 40.

D. 19. Febr. 1818 blev de første 4 dimitteret. Det var Folk i modnere Alder.

1) Løjtnant v. 1. Infanterikompani Jac. v. Müller, 29 Aar. Karakter: Duelig.

2) Fisker i Gudhjem, Hans Jensen, 40 Aar. Karakter: Duelig.

3) Chr. Valeur Liliendahl, Skræder af Rønne, 37 Aar. Karakter: Ikke uduelig.

4) Jens Pedersen, en Søn af Sogndegnen i Nylars. Karakter: Duelig.

Disse 4 kunde nu ansættes paa Bornholm paa den udtrykkelige Betingelse, at de, da de endnu manglede Færdighed i at katekisere, skulde, indtil de opnaaede Befordring, hver især en Uge maanedlig frekventere Seminariet og øve sig i Friskolen i det kateketiske Foredrag.

1819 søgte Hjorth Forstanderpladsen paa Jonstrup — uden Resultat — skønt han anfører, at han har 9 Børn og den 10de er paa Vej. Dette Aar var der kun een Dimittend: Peder Mortensen Kjøller; i Smukskrift, Dansk Stil og Regning fik han Udmærket godt; i Boglæsning, Modersmaal, Aritmetik og Geometri, Sang, Geografi, Astronomi, Naturhistorie og Naturlære: Meget godt. Det var kun »i Følge en uheldig Sindsstemning«, at han i Religion og de dermed nærmere i Forbindelse staaende Discipliner og Historie kun fik Godt, saa at der ikke kunde tilkendes ham højere Hovedkarakter end Duelig.

Samme Aar indtraf 3 nye Elever, der ogsaa havde traadt deres Børnesko, nemlig

Chr. Frederik Siersted, Borger i Aakirkeby, Underofficer v. Borgervæbningen, 23 Aar.

Jens Hansen Bech, 29 Aar.

Peter Clausen, 36 Aar.

Kun een Elev — Hans Mikael Grønbech — Søn af Toldofficiant og Selvejer N. G. i Rø Sogn — forlod Seminariet i Utide og maatte kønt betale de 10 Rdl. tilbage.

1820 optoges exam. jur. Julius Hersom, en Præstesøn fra Lidemark paa Sjælland, og samme Aar afholdtes »Præliminærprøven«, hvor 4 Elever bestod.

H. N. Holm: mg.

C. F. Siersted: g.

J. H. Bech: tg.

P. Clausen: mdlg.

Ved denne Lejlighed eksaminerede de unge i Friskolen.

Endvidere optoges samme Aar et Par ældre Herrer som Elever.

1) C. H. Kløcker, 39 Aar, havde frekventeret Rønne Latin-skole, men fra Aar 1800 faret til Søs.

2) Jens Pihl, opdr. ved Landvæsenet, p. t. Løjtnant ved d. bornh. Infanteri.

Kongen udtrykte sin »allerhøjeste Tilfredshed« med Seminariets gode Tilstand, og Aar 1821 overværede Biskoppen Eksamen; der var atter een Dimittend, H. N. Holm, som fik Meget duelig.

Imidlertid var Hjorth bleven Præst i Herstederne paa Sjælland, og da slog Grønbechs Time. Han fik Præstekaldet i Nylars og Vestermarie samt Pladsen som Seminarieførstander. I Aarets Slutning var Direktionen paa Seminariet og bemærkede, »at de tilbageblevne Elevers Kundskab og Duelighed befandtes i det hele meget maadelige, dog med den Forskel, at Peter Klausen var den sletteste (!).

Det er kuriøst at høre, at da en af Eleverne havde faaet Til-sagn om 50 Rdl. aarlig fra Kancelliet, bad han om at faa Beløbet udbetalt paa Bornholms Amtstue, da han »frygtede for det mulige Forlis af Pengene ved sammes Transport over Havet«.

1822 var man oppe paa 9 Elever, men saa var man ogsaa gaaet til den modsatte Yderlighed: havde de tidligere været ældre (over 2 Aar), gik man nu helt ned til 17 og 14 Aar. Denne sidste Dreng, Hans Pedersen Bohne, blev oven i Købet en af de allerbedste.

Den 24. og 25. September afholdtes den største Eksamen i Nylars. Her dimitteredes 9 Elever.

- 1) Jakob Kløcker: Hovedkarakter: Meget duelig.
- 2) P. Clausen: Hovedkarakter: Bekvem.
- 3) Jens Bech: Hovedkarakter: Duelig.
- 4) Frans Chr. Bredal: Hovedkarakter: Meget duelig.
- 5) Herm. Kløcker: Hovedkarakter: Meget duelig.
- 6) Thage Grønbech: Hovedkarakter: særdeles rosværdig til Karakteren Meget duelig.
- 7) C. F. Siersted: Hovedkarakter: Duelig.
- 8) H. P. Bohne: Hovedkarakter: særdeles rosværdig til Karakteren Meget duelig.
- 9) Joh. P. Lund: Hovedkarakter: særdeles rosværdig til Karakteren Meget duelig.

Af disse blev H. P. Bohne, der var for ung til at ansættes, stadig paa Seminariet og fik Undervisning i Sprog for at faa

Ansættelse som Lærer i en Købstad. Da han Aaret efter blev prøvet, havde han efter Direktionens Mening »gjort særdeles god Fremgang i Latin, Fransk, Tysk og Engelsk, saaledes at han godt kan tyde en simpel Autor i disse Sprog, udtrykke sig nogenlunde og forstaa, hvad der tales til ham«.

Der sidste Dimittend var J. M. Pihl, som afgik 1824.

Der var nu ingen Udsigt til Ansættelse for de afgaaede — de var jo bundne til Øen — og da der efter Bekendtgørelse i Kirkerne kun meldte sig 1 — een — til Optagelse — fandt Direktionen, at Lærerskolen kunde stilles i Bero, hvilket Kancelliet og Kongen billigede, idet de samtidig tilkendegav Hjorth og Grønbech »vor allerhøjeste Velbehag og Tilfredshed med den af Dem udviste Flid og Nidkærhed som Forstander og Førstelærer ved Seminariet paa Bornholm«.

Det har nok været med et Suk, at Grønbech underskrev sig som »Forstander for det indtil videre i Bero stillede kgl. Skolelærer-Seminarium i Nylars«. Han gav senere Ekstraundervisning i den indbyrdes Undervisning, da denne kom paa Mode.

Men i Nylars og i den gamle Form genopstod Seminariet aldrig.

V. Møller.